

hatatlanul párizsian elmés és graciózus is. Hagyományos motívumokból szövö a mulatságos történetet, melyben minden morál lépten-nyomon fel akar borulni, de végül is jámbor kényszeregyezséggel végződik az egész, a «többet ér egy ifjú pásztor, mint egy vén király» ősi operettigazsága szellemében.

Megkomolyodott életünk egyre kevesebb közösséget érez ezekkel a konzerv-izű «színművek»-kel, bár az is bizonyos, hogy ez a műfaj nem is lép fel az élet-éreztetésnek semmiféle igényével: egy tisztára színpadi stílust tart életben, melynek Franciaországban hallatlanul kifinomult hagyománya van.

A Belvárosi Színház előadása hű ezekhez a nálunk is elég régóta adaptált hagyományokhoz: franciásan könnyű és szellemes. A pálma e részben mindenk-főlött Makay Margitot illeti. Ő nemcsak kitűnő vígjátéki színésznő, hanem a stílusnak is tökéletes megérzője. A finom, sőt decens pikantériából leckét vehetne tőle színpadjaink akárhány zajos és túlbuzgóan közvetlen «démon»-a. A fiatal Ráday Imrére nézve pedig nagy dicséret, hogy ebben a darabban stílusérzék dolgában is méltó játéktársa volt Makay Margitnak.

Rédey Tivadar.

Képzőművészeti szemle.

«Nem akarok végrendelkezni. Nem akarom, hogy testamentumom legyen és halálom után bolondnak nyilvánítsanak. Történjen meg minden, amíg élek.» Ezt mondotta a minap egy ujságírónak *Balló Ede* festőművész, Magyarország legnagyobb képzőművészeti alapítványának létesítője, aki mostantól fogva évi hatvanezer pengővel gazdagítja az ország műkincseit s támogatja a fiatal művészeket. Néha úgy érezzük, hogy az immár tíz év óta tartó magyar szomorúságot érdemes volt végigélni. Olykor, nagyritkán történhetnek még összehasonlítások, amelyekből nem a békebeli Nagymagyarország kerül ki győztesen. Hol volt a boldog években a *Todoreszku Gyulák*, *Apponyi Sándor* és *Vigyázó Ferenc* grófok monumentális tettehez fogható példaadás? Most, mikor *Balló Ede* nevét e három névvel összefűzzük, be kell látnunk, hogy — bármily valószínűtlenül hangzik is — a magyar mecenásság hőskorához érkezünk el.

Balló Ede világeletében nem tartozott azok közé az emberek közé, akik többet mutatnak, mint amennyit rejtene. Mások azzal a tehetséggel, mellyel ő a portréit festi, hírből dicsőségben sokkal többre vitték. Anyagi függetlensége megóvta attól, hogy harcokat vívjon elismertetése érdekében. Ritka és gyönyörű passziónak hódol, mikor bejárja a világot s másolatokat készít nagy mesterek képeiről. A műfordító munkája lehet oly nehéz és oly vonzó, mint ez a mesterség. Csendben, feltűnés nélkül rendkívül sokat dolgozott. S most, midőn élete művét e hatalmas alapítvánnyal megkoronázta, szinte szégyenlősen tette, mintha régi, titkolt adósságot fizetne. Nem akarom, hogy halálom után bolondnak nyilvánítsanak, — ezt mondotta, ennyit mondott, midőn már mindent elintézett.

Ne haragudjék *Balló Ede*, ha azt hisszük, hogy a világ nem olyan rossz, mint ahogyan ő gondolja. S ha a magyar élet karavánja szó nélkül halad is el e mellett a gyönyörűsége gesztus mellett, szolgáljon mentségére, hogy az emberek elcsigázottak s az oázishoz még hosszú az út. Olyan elvetemedett lény azonban nem akadhat, aki ezt az alapítványt hiábavalónak érzi, mert valami igaz van abban a közmondásban, hogy egy-egy kornak annyi nagy fiat ad a sors, amennyit megérdemel. Azok kevesen, akik felmérték e nagy gesztus jelentőség-

gét, tudják, hogy az becsesebb, mint az exegi monumentum-ról éneklő költők halhatatlansága, mert új erekbe áramló élet, *hasznos* halhatatlanság.

* * *

A *Múcsarnok* tavaszi kiállítását ezúttal a Képzőművészeti Társulat átadta az Országos Képzőművészeti Tanácsban képviseleti joggal felruházott művészcsoportoknak, amelyek egymástól függetlenül zsűrizték a beküldött alkotásokat. Előre kell bocsájtanunk, hogy a mai magyar művészet gerincét jelentő Szinyei-Merse Pál Társaság nem vett részt a kiállításon.

A tavaszi tárlat ideális alkalom lenne arra s a Múcsarnokot tágas helyiségei is arra predesztinálnák, hogy a magyar művészet évenkénti helyzetéről hű és kimerítő képet nyújtson. Azt hisszük, mindenkinek közös óhajta ez. Ezzel szemben a valóság kiábrándító még akkor is, ha a zsűrizés jogát nem a Képzőművészeti Társulat gyakorolja, amely több ízben bebizonyította e téren való teljes tehetetlenségét. Lehet-e elképzelni félezer műalkotásból álló monstruózus kiállítást, amelynek seregszemléjéből a konzervatív és progresszív irányzatok legjelentősebbjeinek kilencven százaléka kimaradt? A festők közül hiányzik Karlovsky, Glatz, Thorma, Réti, Rudnay, Csók, Iványi-Grünwald, Fényes és Aba Novák; a szobrászok közül Zala, Horvai, Kisfaludi-Strobl, Pásztor, Damkó, Beck Ö. Fülöp, Pátzay, Ferenczy Béni.

A nagyterem képei közül megemlíthetjük *Szüle* Péter finoman összefoglalt leányportróját és két friss interieur, az egyiket *Zádor* István (Modell a műteremben), a másikat, amely a mosóci kastély előszobáját ábrázolja, *Vidovszky* Béla festette. A Benczúr-Társaság kollekciónak *Margó* Ede archaizáló Szent Borbála-szobra válik ki. A Paál László-Társaságot *Fáy* Dezső Gulácsyra emlékeztető artisztikus, kissé bágyadt vásznai, *Vadász* Endre kedves genreképe és *Belányi* Viktor szép önarcképe képviselik. A Képzőművészek Új Társaságának anyaga nem üti meg a szokott jó mértéket. *Egry* József Városvége reggeli verőfényben c. képe a kiállítás legszebb darabja. Kiemelkedő alkotás *Szőnyi* István temperaképe, *Mészáros* László érdekes mellszobra és *Medgyessy* Ferenc lovasa is, a többiek azonban messze elmaradnak a Kut szokott nivójától. A további alkotások közül *Remsey* Jenő gobelinszerű képei, *Gál* János Notre Dame-ja és *Diósy* Antal finom aquarellje tűnt ki, az építészeti tervek között leginkább figyelemreméltó *Kosch* Jenő társasháza.

* * *

A Nemzeti Szalonban a Szentendrei Művészek Társasága tartotta meg első kiállítását. Összefogtak azok, akik nyaranta a szelíd lankásokon épült soktornyú dunaparti városkában festegetnek. Nagybánya fájdalmas elszakadása óta sokfelé alakulnak apróbb gócpontok; miskolci, hódmezővásárhelyi, jász-apáti és gyöngyösi telepekről hallani, de a vezetést mindeztideig egyik sem tudta magához ragadni. Nagybánya egyikből sem lett, Szentendreből sem lett az. Telepesei személy szerint nem tartoznak össze, a nagy egyéniség ígérete is hiányzik. Ami érték Szentendrén terem, önmagát dicséri s nem a kolóniát. S noha ennek a kedves fészeknek mindig lesznek méltányolói, nálánál nagyobb jövőt jósolunk a hasonlíthatatlanul festőibb, szilaj ellentétekkel teli Zebegénynek, az ott kialakuló s Szőnyi István körül csoportosuló telepnek. Nem tartjuk véletlennek, hogy Ferenczy Károly képei mellett Szőnyi István hatása alatt készült képek függenek: a múlt Nagybányája s a jövő Zebegénye között Szentendre jelene tétova, bizonytalan.

Ferenczy Károly művészetét legmértőbben a Virágot gondozó leányok finom, halk akkordba fogott, Bastien-Lepage ízű kompozíciója képviseli a kiállításon. *Iványi-Grünwald* Béla szép virágcsendéletével dokumentálja a szentendreiekkel való együttérzését, noha Nagybányához és Kecskeméthez erősebb szálak fűzik. *Fényes* Adolf kiválóan szép, rendkívüli ízléssel térbe-komponált impresszionista tájképének láttán el kell szomorodni e kiváló festőnek pár évvel ezelőtt történt pálfordulása miatt: mennyivel őszintébb és igazabb volt ez a művészet a mai, mesehangulatot keresgélő, primitíveskedő játéknál. A fiatal szentendreiek közül meg kell emlékezni *Barcsay* Jenőről (Két munkás — a szűkszavúságában is figyelemreméltó alkotás), az egyenetlen erejű *Heintz* Henrikről, *Pajzs* *Goebel* Jenőről, *Rozgonyi* Lászlóról, aki nehezen vivódva, de biztatóan fejlődik s a friss és ötletes tájképeivel szereplő *Vörös* *Gézáról*. Valamennyinek neve régebbről ismeretes, nem most állítanak ki először.

* * *

Az Iparművészeti Múzeum dísztermében a győr-gyárvárosi új róm. kath. templom egyik üvegablaka került bemutatásra, a hét ablakból álló sorozat egyik remekbekészült darabja. A győri templom fontosságára már annak idején felhívtuk a figyelmet, azóta értesültünk arról is, hogy a modern vallásos művészet e szerencsés csillagzat alatt született példája az egyházi körök részéről rendkívül meleg és szeretetteljes fogadtatásra talált. Bizonyítéka ennek többek között az is, hogy a Budapesten bemutatott ablak a győri nagyprépost bőkezűségéből készült. Valamennyinek tervező művésze *Árkayné Sztehlo* Lili volt, kivitelezője a Johann és Majoros üvegfestészeti műhely. A kiállított hatalmas ablak Szűz Mária életéből mutat be négy jelenetet. A tervező művésznő tisztán felismerte az üvegfestés sajátos stílusát, azt a stílust, melyet a mult század végének aprólékoskodó felfogása elrontott s amelynek legszebb emlékei a XIII. és XIV. század gótikus alkotásai. Ez a művészet nem tűri a részletezést, nem ismeri az átmeneteket. Csontváza, az egyes darabokat körülfogó ónkeretezés sommás előadást, a konturok hangsúlyozását, egyszerű kompozíciót, szóval rövid, de egyenes és szabatos beszédet követel meg. *Árkayné* műve megfelel ezeknek a követelményeknek s ezért a *tiszta stílus* napjainkban oly ritka és rendkívül vonzó példáját mutatja. Biztosságánál, mellyel a formákat kezeli, csak a színekben való gazdagsága meglepőbb. A mélyen égő tüzes színek összeforrnak a formákkal, egyikhez sem lehet hozzátenni, egyikből sem lehet elvenni. A kivitelező műhely szép feladatának magaslatán állott s óvatosan alkalmazott patinával fokozta a színek ragyogását.

* * *

Az Ernst-Múzeum új csoportkiállításán *Bernáth* Aurél gyűjteménye uralkodik, mellette szóhoz sem jutnak a többiek. Ez a nagy dolgokra hivatott művész szinte máról-holnapra érkezett el fejlődésének mostani, ragyogó állomásához: tegnapelőtt még a német absztrakt irányok boszorkánykonyhájának főztjén élt, tegnap még azt hitte, hogy a *Bracque* nevével jegyzett finomkódó-dekoratív csoporthoz kell szegődnie s ma már teljesen önmagára talált. *Bernáth* a szó szoros értelmében festő, aki nem mondhat le a tárgyak színességéről, az atmoszféra mindent átölelő voltáról. Festő, aki színekben komponál, akinek képei a valőrökből alakulnak ki, aki mindig előnyt ad a színnek a rajzzal szemben, a térbeli mélységnek a plaszticitással szemben. Képeinek franciás ízlésű

csoportha lehelletfinom színezésével, rendkívül izléses, könnyed strukturájával tűnik ki, újabb alkotásai — főképp néhány tájkép — monumentális formavilágot egyesítenek meggyőző erejű térképzéssel s hallatlan színtantáziával. Önmagára találása azonban nemcsak ezért jelentős, hanem jelentős az új piktúra, a magyar művészet útjának szemszögéből is. Bernáth öntudatlanul belekapcsolódik a fejlődés menetébe, ott indul el, ahová Egry József eddig eljutott s ha a fényproblémák nem érdeklik is úgy, mint Egryt, rokon vele felfogásának szintetikus jellege, végletekre hajlamos temperamentuma és festői látása. Az oldott formák nagyszabású összefoglalása Egrynek is, neki is hiánytalanul sikerült. Bernáth mindezenen túl kolorista is, ismeri a színek titkait s itt is ura a kifejezési lehetőségeknek. Érthető tehát, ha pályafutásához egészen rendkívüli reményeket fűzünk.

Kiállító társai közül *Márffy* Ödönt említjük, aki eddigi gyűjteményeivel ellentétben kisebb igényű, de kerek és befejezett alkotásokkal szerepel.

Genthon István.

Zenei szemle.

A VIII. filharmóniai hangverseny. — A Budai Dalárda hangversenye. — Rimskij-Korsakof: Seherezade. — A Néprajzi Társaság felolvasóülése: Az utolsó virágének.

A VIII. filharmóniai hangverseny súlypontja, *Berlioz Hector* fantasztikus szimfóniájának előadása, jubileumot is jelentett. Épen száz éve, hogy a 25 éves Berlioz, a modern zenekari technika úttörője, ezzel a művével megveti a romantikus korszak drámai zenéjének alapját. A század első szakaszában a francia forradalom után kialakult új társadalom a folytonos belső zavarok miatt még nem tudott magának egy sajátos művészi formanyelvet teremteni. Berlioz izig-vérig úttörő, újat alkotó romantikus szelleme mutatta meg itt először az új világ kincseit. A romantikus ember túlradó érzésvilágának, szubjektivitásának nem volt elég az abszolút zene kifejező képessége. Eszméket, életsorsokat, minden külső és belső történést akart zenével ábrázolni. Már Schumann feliratokkal látja el műveit, amelyek az előadás módjára némi útbaigazításul, a zenéhez fűznek valami költői analógiát. Ezt az eszmét Berlioz fordítva alkalmazza, azaz egy előre meghatározott programhoz teremt zenei analógiát. Megteremti az «idée fixe» fogalmát, Wagner vezérmotívumának őstét, a mű uralkodó eszméjét, amelyet mindig ugyanazzal a melódiával fejez ki.

A fantasztikus szimfónia eredeti címe «Epizódok egy művész életéből». A fixa idea Berlioz szenvedélyes szerelmének tárgyához, egy angol színésznő (Miss Smithson) alakjához fűződik. Az első tételben mint Berlioz legszívhezszólóbb dallama lép fel s valósággal jelmondata lehetne Berlioz életének. Mémoires-jaiból ismerjük ezt a gyengédségre vágó, mélabútól marcangolt életet, amely nem volt más, mint szerelem s szerelmi gyötrődés és mégis reménytelen magánossággra volt kárhoztatva. Csodálhatjuk a kifejezésnek gazdagságát, amit Berlioz ebbe az alaptémájába belevisz. A szerelem, mint a végtelen boldogság és a végtelen fájdalom érzelme, minden árnyalatában feltűnik benne. A rajongás, a gyöngédség, öröm, majd fájdalmas panasz, őrjöngő féltékenység mindig új és új formában nyujtják. Érzelme oly őszinte, oly forró, hogy a programmon keresztül új zenei szépségek felfedezésére viszi.

A II. tétel báli jelenetet ábrázol. Elegáns könnyedséggel, ragyogó hangszerelesben hangzik fel a valcer-motívum. Egyszerre megpillantja a bálozók tömegében eszményképét. Nagyszerű kontraszthatás a zenekarban. A valcer-motívum hirtelen megszakad, az örömteli, hebegő meglepetés teljesen új han-